

XVII ИНТЕРФАКУЛТЕТСКА КОНФЕРЕНЦИЈА ПРАВНИХ ФАКУЛТЕТА У ЈУГОСЛАВИЈИ

У Милочеру је 21. и 22. априла 1977. године, одржана XVIII Интерфакултетска конференција правних факултета Југославије. Присуствовали су представници свих 16 пријављених факултета (професори, асистенти и секретари) — укупно око 120 учесника. Организатор је био Правни факултет у Титограду. Организација је била изванредно добра: све је функционисало, сви су се осећали добро примљени и угодни, а организатор се није осећао, није се наметао. Атмосфера и на састанцима и у личним контактима ван седница је била изразито колегијална и пријатељска.

На дневном реду су била стедећа питања: 1. основни задаци правних факултета у даљем спровођењу реформе (уводна реч проф. Милош Стеванов, декан Правног факултета у Новом Саду); 2. Перманентно образовање на правним факултетима (уводна реч Миљивој Ковачевић, проф. Правног факултета у Новом Саду); 3. Материјални положај правних факултета у новом систему финансирања образовања (уводна реч Божидар Јелчић, проф. Правног факултета у Загребу); 4. Методи и облици наставе на правним факултетима (уводна реч Аленка Шалих, проф. Правног факултета у Љубљани); 5. Предлог јединствене класификационе лествице, као основа новог система усмереног образовања (уводна реч проф. Душан Паравина, продекан Правног факултета у Нишу); 6. Нека питања реформе правног образовања (уводна реч Бранко Чалија, професор Правног факултета у Сарајеву).

На крају Конференције усвојен је следећи завршни докуменат.

Завршни документ

Конференција је одржана у вријеме интензивног рада на реформи високог школства и остваривања задатака произашлих из Устава, Закона о удруженом раду и одговарајућих резолуција X Конгреса СКЈ. Рефератима, ставовима и мишљењима, критичком оцјеном и мноштвом предлога, изнијетим у дискусији, размијењена су искуства и учињен снажан подстицај даљем раду на реформи факултета у циљу остваривања општих друштвених и посебних циљева реформе.

Реформа факултета је сталан процес који се одвија на свим правним факултетима, увијек под различитим условима материјалне, смјештајне, кадровске опремљености, специфичним потребама регије у којој дјелују, великог броја редовних и ванредних студија и другим посебним условима. То објашњава разлике у прилазу задацима реформе. На Конференцији је, поред свих тих разлика, изражена чврста ријешеност да се рад на реформи појача на свим факултетима у складу с интенцијама и потребама ширих друштвених заједница, удруженог рада, студената и радника факултета у складу са уставом и законом и спровођењу у

живот идејно-политичких ставова израженим у резолуцијама X Конгреса и другим актима друштвено-политичких организација.

Конференција констатује да су сви правни факултети уложили досада напоре да се самоуправно организују, да се повежу са удруженим радом, да унаприједи наставу и да се повећа ефикасност школовања и студирања. Конференција је, међутим, констатовала да постоји још низ отворених проблема у области развијања научног и наставног рада. У вези с тим на Конференцији је изнијет велики број приједлога и сугестија. Конференција је одлучила да у овом завршном документу сумира изражене препоруке, ставове и мишљења у увјерењу да ће потстицајно дјеловати у даљем раду на реформи факултета.

I

1. Правни факултети су у досадашњем раду усаглашавали своју организацију и структуру промјенама Устава и Закона о удруженом раду. Они ће и у даљем раду на реформи усавршавати своју организацију. У циљу јачања самоуправљања и одређивања друштвено-економског положаја сагласно циљевима реформе. Да ли ће факултет остати јединствена радна организација или ће имати у свом саставу основне организације удруженог рада, зависи од положаја сваког факултета.

2. У циљу укључивања у систем усмјереног образовања, правни факултети се морају укључити у вертикална повезивања са средњим и вишим школама које образују раднике правне струке. Корисно је:

— да већ сада учествују у изради наставних планова и програма средњих и виших правних школа,

— да на основу тих усвојених планова и програма врше припреме за усавршавање својих планова и програма,

— да израђују правне оквире самоуправног повезивања у образоне правне струке,

— да изврше благовремено све припреме за прихватање и упис будућих студената средњих и виших правних школа.

3. У погледу постојања виших прваних, најчешће управних школа, односно потребе стварања првог ступња образовања на правним факултетима изражена су мишљења:

— да постојеће више школе треба одржати, ако удружени рад сматра да су потребне;

— да треба размотрити, повезано с удруженим радом, евентуалну корист стварања првог степена правног образовања. (Изражена су и супротна мишљења).

4. Изражено је мишљење да би функционалним повезивањем правних факултета у земљи могло доћи и до подјеле рада међу њима и специјализације у појединим областима.

5. У намјери да се помогне изграђивање усмјереног образовања уопште, а посебно правног, изнијет је Предлог јединствене квалификационе лествице, а дјелимично и рјешења која би омогућила ослонац усмјереном образовању на систем квалификација заснована на материјално-техничкој основи која постоји у нашој земљи, а формулисана је на друштвено-политичким захтијевима. У овој лествици више се успјело код опредељења, а мање код понуђених рјешења.

Сложеност рада и потребно образовање као услови степеновања у квалификационој лествици би могли бити детаљније, комплексније и прецизније обрађени и дефинисани обзиром на далекосежност рјешења ове врсте, а што је могуће постићи путем мултидисциплинарних и компаративних студија које би квалитету резултата морале дати предност над хитношћу задатака.

Овако велики број степена квалификационе лествице је недовољно образложен па се чини оправданим пледирати да их буде мање. Томе у прилог иду досад позната искуства. У тим оквирима би било могуће боље прецизирати и међусобно диференцирати квалификације. Исто тако би требало усмјерити пажњу на изналагање краћих, практичнијих и адекватнијих занимања.

Усмјерено образовање засновано на Предлогу јединствене квалификационе лествице даваће, врло вјероватно, мање адекватне полазнике за студирање правних наука од досадашњег.

6. Пошто је последиједипломско образовање правничких кадрова било предмет посебних реферата, а и дискусија је често дотицала овај комплекс питања.

а) Последиједипломско перманентно образовање постало је потреба и саставни дио рада правних кадрова. У остваривању ових задатака, правни факултети имају све значајнију улогу. Да би што успјешније задовољили друштвене потребе у погледу перманентног правног образовања, правни факултети треба да саобразе општи курс правних студија будућим облицима перманентног образовања тако да оспособљавају студенте за самообразовање. За самообразовање студената треба педагошки припремити наставнике и сараднике нарочито у односу на фундаменталне и нове правне дисциплине и на значај тога за развој праксе, законодавства, везу с другим гранама права итд.

б) Правни факултети, као основни носиоци задатака перманентног образовања које се остварује последиједипломским студијама, треба да организују и стално унапређују последиједипломске студије као саставни дио својих основних дјеланости (образовања и науке). При томе, треба водити рачуна:

— о потребама и интересима удруженог рада за научним подмлатком и специјалистима разних профила у области правних дјелатности, као и обезбеђивању услова за стваралачки развој ових кадрова;

— о друштвеној одговорности за научни ниво и другим квалитетима последиједипломске наставе; о актуелизацији начина њиховог организовања и извођења.

— о ефикасности рада и рационалном коришћењу средстава за послједипломске студије.

Обзиром на нужност рационалног коришћења научних потенцијала Југославије, правни факултети нужно морају сарађивати у погледу стварања услова за организовање послједипломских студија и то: у изради дугорочних планова послједипломског образовања за цијелу земљу; у програмирању магистарских и специјалистичких студија; у реализовању (заједничком или уз размјену наставника) одређених послједипломских курсева; у развијању размјене искустава, потребних информација (било би нужно обавјештење о послједипломским курсевима, пријављеним магистарским радњама, докторским дисертацијама, о листи могућих семинарских радова); у научно истраживачком раду у погледу утврђивања потребних профила стручњака који се образују на послједипломским студијама; у унапређивању метода и облика послједипломских студија.

в) Осим кроз магистарске и специјалистичке курсеве као облику перманентног образовања дипломираних правника, правни факултети имају и других задатака у допунском образовању правника: одржавање краћих курсева, савјетовања и сл. облика у вези са задатком освјежавања — повратног образовања и усавршавања дипломираних правника.

Правни факултети треба да буду у потребној мјери и носиоци задатака у погледу правног образовања других профила високо образовних кадрова (нпр: економиста, техничких стручњака — инжењера, који раде у инспекцијским службама и др.). И у овом облику перманентног образовања треба утврдити потребан обим учешћа правног факултета.

У остваривању задатака послједипломског образовања правника, правни факултети треба да се ангажују и у остваривању перманентног образовања које се непосредно организује и остварује у другим организацијама удруженог рада.

г) У вези са овим задацима и пословима правни факултети би требало да предузму мјере и на свом организационом оспособљавању за коришћење својих наставних потенцијала: нпр: организовање посебне јединице, центра, односно службе за обављање административних, техничких и других послова са стручним оспособљавањем и усавршавањем правних кадрова.

д) У остваривању задатака послједипломског образовања, без обзира да ли они у цјелини или само дијелом обавеза правних факултета, нужно се морају ангажовати научни и стручни потенцијали из других организација удруженог рада, судова, органа и организација јавне управе и др.

7. Повезивање правних факултета с удруженим радом је врло разнолико. Институционално повезивање кроз самоуправне заједнице је критиковано али су изражена мишљења да га треба усавршавати, највјероватније у правцу стварања ужих, гранских интересних заједница, које би могле остварити функционално повезивање на одређеним про-

грамима. У том погледу је изражено мишљење да би универзитет могао настати функционисањем и повезивањем на договореним програмима.

8. Изнијето је обиље других облика сарадње с удруженим радом. Нарочито у виду различитих облика перманентне наставе, који удовољавају потребе за усавршавањем правног образовања радника на правним и другим (нпр.: банкарским) пословима, који нису правници, прилагођеним са свим конкретним захтијевима радних организација.

Изражена су мишљења да постоје велике могућности да се треба отворити према удруженом раду, да је удружени рад све више спреман за сарадњу и да све облике те сарадње треба укључити у доходовни систем факултета, остварујући на тај начин слободну размјену рада.

Посебно су занимљива искуства Више правне школе у Марибору, која је остварила више облика сарадње с удруженим радом, а с друге с Правним факултетом у Љубљани и другим наставним радним организацијама. Она је скоро потпуно изједначила положај, права и обавезе редовних и ванредних студената, а наставне облике је тијесно повезала с праксом и потребама удруженог рада. Поред професионалних правника ова школа пружа и неправницима правна знања. Политиком уписа (предуписивање се заврши до 31. марта) остварују друштвено жељно усмјеравања не дефицитарне струке.

9. Констатовано је да се удружени рад усмјерио планирању потреба за правницима и да се све више изјашњава о лику дипломираног правника.

Изражен је критичан став према тим плановима због неадекватне методологије планирања.

У консултовању с представницима удруженог рада претежно су изражена мишљења да је, за сада, довољно јединствено (поливалентно) образовани правник, при чему су прихватаљива блажа усавршавања.

Изражена су мишљења да би се могао образовати и правник оперативног, акционог профила. У том правцу било је изнијетих искустава и изражених мишљења о образовању интердисциплинираних профила стручњака уз учешће правних факултета, наравно везано за изражене потребе удруженог рада.

10. Наставни планови, а са њима и наставни програми су у сталном разматрању. Врло корисном, у овом погледу, показала се активност интеркатедарских радних група. У усклађивању ставова ради саобраћавања наставних планова и наставних програма неке катедре су постигле већи степен сагласности (што се види нпр.: из извјештаја Комисије за расправљање проблема о мјесту и садржају економских предмета на правним факултетима, који је Конференција прихватила као саставни дио извјештаја Секретаријата). Секретаријат би на сходан начин требао да подстакне сарадњу и других катедри на овом плану.

Неки факултети су у погледу саобраћавања наставних планова и програма много учинили, а нико не сматра да је овај рад коначно довршен. Уношењем марксизма, изражене идеолошко-класне орјентације,

цијева одбране и самозаштите, као и превенција негативних друштвених појава, потпуно је прихваћена. Изражене су и извјесне критике, оријентисане у смислу отклањања уочених недостатака и усавршавања онога што је урађено.

Наглашено је да се у планове и програме уноси ново у нашем друштвеном и правном систему, да у том погледу треба наставити досадашњи доста успјешан рад. Али наставни планови морају садржати, поред нових, још увијек и доста старих правних институција, које се нужно морају заједно изучавати.

Већ се доста јасно изјашњавају ставови које нове предмете треба унијети у наставни план. Уношење новина, нужно налаже ревизију онога што остаје од старог у програмима. Та ревизија трансформише и то старо у ново. При овом одговорном послу налаже се пуна одговорност и опрезност.

Наглашено је да се у реформи наставних планова мора имати на уму да наши факултети треба да остану правни факултети; па чак и да право треба вратити на правне факултете, што никако не значи да правнику нису потребна и знања из других друштвених наука.

11. У високошколској настави осјећа се потреба за проширивањем, поред предавања, и других форми наставе, нарочито оних које омогућују активнију сарадњу студената.

На правним факултетима такве форме се прије свега могу искористити код семинара и вјежби, гдје је могуће постићи већу активизацију студената, између осталог и помоћу рада у малим групама.

Већу активност слушалица могуће је постићи и на предавањима која се воде на начин дијалога.

Студиј конкретних одлука (судских, управних и самоуправних, и у педагошке сврхе припремљених спискова, много би могао помоћи код конкретизација правне материје.

За извођење таквих метода морају постојати неки предуслови, а између осталог: одговарајуће просторије и довољно кадра који би био стручно припремљен и лично спреман да изводи такве облике наставног рада.

У оквиру свих облика наставе треба настојати да се студенти још у току студија припреме за практичну примјену стеченог знања и за практичан рад. Посебно у процес наставе укључити све чешће стручњаке из праксе који су посебно стручни за поједине области или имају одговарајуће стручно искуство које ће непосредно пренијети студентима и допринијети да настава буде у току свих актуелних проблема у пракси.

Ниво наставе и квалитет свих наставних облика мора се стално подизати и мјерити у поређењу с нивоом и квалитетом других.

12. Много је било изнијетих мишљења у погледу кондензовања наставе из појединих предмета у један семестар.

Истицана је корист од тога, јер студенти усредсређују свој рад на два — три предмета које могу, интензивним радом, савладати кроз

један семестар. Примећено је да то вриједи само за неке предмете. Истакнуто је да рад у студијским семинарима и све веће напуштање предавања excededra захтијева и двосеместрално вријеме за савлађивање појединих предмета.

13. Изнијето је искуство факултета Босне и Херцеговине у погледу парцијалних испита.

Ово искуство је вриједно пажње и заслужује да се и даље прати и проучава.

Режим студија се мора пажљиво разматрати увијек у функцији циљева реформе.

14. У режиму студија посебну важност има положај студената. Циљ је реформе да удружени рад постане одлучујући фактор у одређивању оних који ће студирати из рада и уз рад, па у том погледу треба пажљиво изграђивати режим студија и одредити правни положај једних и других. Студентима уз рад треба пружити посебну, добро разрађену, помоћ у студирању.

Делегати-студенти су документовано износили мишљење, често и врло критички, о проблему уџбеника (који су често неподобни, неосавремењени, неопширни, скупи, привремени); о потреби идејно-политичког усмјеравања, адекватнијег преношења марксизма и дијалектичког метода, о нужности адекватног и стварног укључивања студената у све облике рада на реформи (при чему су указали на неке занимљиве и корисне аспекте у измјени наставних облика повезивања с праксом итд., не одбијајући ни нове обавезе); о развијању критичности креативности свијести о потреби самообразовања и даљег изграђивања; о функционисању делегатског система у својим редовима и потреби његовог даљег, садржајног изграђивања; о уопштавању рјешења неких република (Словенија, Хрватска) да студенти имају једнак положај и право у одлучивању у органима управљања факултета као и друге структуре (право вета). Износили су позитивна искуства и предлагали њихово прихватање. Подвукли су потребу активирања својих друштвено-политичких организација (ССО и СК). Предлагали су стварање тзв. скупштина делегата и чврстоће повезивања делегата са базом.

15. Ефикасност студирања је сложен задатак. Све предузете мјере морају водити рачуна о овом важном задатку реформе.

16. Научно-истраживачки рад је нужна претпоставка успјешног спровођења реформе, нарочито у погледу успјешног обрађивања новина у наставним плановима и програмима.

Реформом наставног процеса се може ослободити знатно вријеме наставника које ће им послужити да се посвете научно-истраживачком раду и теоријској обради своје материје. У ту сврху посебно може послужити кондензовање наставе на један семестар.

Изражено је и мишљење да ће интеграциони процеси повезивања факултета с другим научним и образовним радним организацијама, као и с одређеним снагама из удруженог рада, омогућити формирање екипа за научни рад.

Покренута су и питања од ширег значаја за научни рад на правним факултетима. Тако је указано да се научна истраживања и научни интерес морају већ сада оријентисати на крупна друштвена питања и правце развоја друштвених наука важних за правне науке, као што су социјализам, самоуправљање, информатика и кибернетика, управљање крупним цјелинама (производним и урбаним). Мора се већ сада гледати у будућност и припремати правнике за правну обраду друштвених и научних проблема који ће се наметнути.

17. Доходовни систем, слободна размјена рада, друштвено-економски положај правних факултета нису довољно разматрани. Ипак је у рефератима и дискусији указано на њихову важност и централно мјесто у даљем спровођењу реформе.

Указано је на постојање значајних разлика у материјалном положају појединих правних факултета. Ове разлике очитују се при анализи свих елемената које у мањој или већој мјери одређују материјални положај правних факултета као што су: а) структура укупног прихода правних факултета према изворима средстава, б) структура утрошених средстава, амортизације и дохотка у укупном приходу, в) износ дохотка по студенту, по запосленом и по наставнику, г) структура расподјељеног чистог дохотка, д) износи утрошених средстава заједничке потрошње по запосленом и др. Постојање разлика у материјалном положају правних факултета не може се у сваком поједином случају нити објаснити нити оправдати: 1) неким посебним резултатима који су поједини правни факултети остварили у научно-наставном процесу — у односу на друге правне факултете; 2) неким посебним (отежаним) условима рада, већим бројем редовних и ванредних студената и сл; 3) привредном развијености средине и економском снагом подручја на којем дјелују поједини правни факултети; 4) чињеницом да се ради о неком „старом“ или тек недавно основаном факултету; 5) ни структуром запослених (односно наставног и административног особља, односом у наставним звањима, односом сталних и хонорарних наставника).

Расположиви подаци упућују на закључак да се у подмиривању расхода факултета још увијек сусрећемо с многим елементима (раније) буџетског система финансирања образовања које уз недостатке везане уз овај начин финансирања ове друштвене дјелатности је оптерећен и неким другим, додатним недостацима. Однос између факултета и самоуправних интересних заједница још увијек имају неке од карактеристика буџетских односа. Нови систем финансирања није утицао на побољшање ионако неповољног материјалног положаја факултета — не само факултета као установе, него и материјалног положаја наставника и студената. Висина личних дохода наставника факултета заостаје за личним доходима запослених с истим или сличним квалификацијама у привреди и непривредним дјелатностима.

18. Критички је разматран и рад конференције. Указано је на потребу прилагођавања новим условима, већем броју младих правних факултета, чињеници постојања великог броја студената и тд. Указано

је на велики број питања од заједничког интереса на чијем рјешавању се може остварити сарадња и могу доносити ставови и рјешења прихватљиви за све. Подвучено је да таквих, заједничких питања има више него оних других.

Стварну помоћ у реформи би представљала студиозна расправа о кључним проблемима правних факултета (уставна реорганизација, нови наставни облици, парцијални испити, положај студената, слободна размјена рада и тсл.), па би вриједело организовати скупове на којима би се расправљало само једно од ових питања од оних који су у то упућени.

Критички је говорено и о реализацији одлука, прихваћених закључака и препорука конференција.

Било је и приједлога да се умјесто ових конференција оснује савез или заједница правних факултета.

19. Једнодушно је прихваћен приједлог да се пружа свестрана помоћ у пуна заједничка подршка новооснованим факултетима.

20. За следећу, XVIII Интерфакултетску конференцију, предложено је за разматрање више питања. Све ове предлоге, као и друге које ће доставити факултети и појединци, разматраће Секретаријат XVII Конференције и одлучиће о њиховом изношењу пред Конференцију.

21. Мјесто и улога заједничких служби на правним факултетима је од посебног значаја обзиром на начин и специфичности обављања њене основне дјелатности. Положај заједничких служби треба тако поставити да оптимално омогућава обављање основне дјелатности правних факултета. Наставнички дио факултета треба у највећој могућој мјери ослободити административних послова. Ово посебно треба имати у виду код садржаја рада асистената. Обзиром да заједничке службе опслужују једну од најсложенијих дјелатности, ову специфичност треба организовати у смислу постављања и вођења одређене кадровске политике која ће давати рјешење за обављање сложених задатака који се пред заједничке службе постављају. Осим тога, у свим органима на факултету и универзитету радни људи у радним заједницама у заједничкој служби треба да буду заступљени.

II

Конференција је закључила:

1. Да прихвати извјештај Секретаријата XVII Интерфакултетске конференције правних факултета Југославије од 20. фебруара 1977. године.

2. Да се Правном факултету у Бањалуци повјере послови Секретаријата за организовање следеће XVIII Интерфакултетске конференције.

3. Да се овласти Секретаријат XVIII Интерфакултетске конференције да формира радну групу од пет чланова о изради предлога јединственог документационо-информацијског система правних факултета Југославије.

4. Да се овласти Секретаријат да формира радне групе (оперативне, не бројне) ради континуираног проучавања одређених актуелних проблема (као што су резултати научне активности, образовног процеса и услови финансирања правних факултета). Повремени извјештаји ових радних група достављали би се свим факултетима, а комплексни извјештаји били би предмет критичке расправе на интерфакултетским конференцијама.

5. Да Секретаријат размотри метод рада идуће Конференције и преиспита њене циљеве у садашњим условима дјеловања правних факултета као и модалитета остваривања њених одлука.

6. Да препоручи факултетима размјену и достављање свих њихових нормативних аката и других важних одлука о раду на реформи факултета.

7. Да замоли секретаријат и све учеснике Конференције, а посебно шефове делегација факултета — учесника, да на прикладан начин објаве ове ставове XVII Интерфакултеске конференције у одговарајућим часописима, зборницима, билтенима и другим публикацијама како би били доступни широкој заинтересованој јавности.

XVII ИНТЕРФАКУЛТЕТСКА КОНФЕРЕНЦИЈА ПРАВНИХ ФАКУЛТЕТА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Прилог завршном документу

1. Потврђује се пун значај и потреба одржавања у наставним плановима правних факултета Политичке економије као фундаменталне теоријске дисциплине. Досадашње планове и програме ове дисциплине треба саобразити у смислу потпунијег обухватања опште проблематике робне привреде, проблема савременог капитализма, и, нарочито, проблема самоуправног система привређивања. У том смислу треба формулисати минимални наставни програм који ће прихватити сви факултети у земљи.

2. Економска политика би се предавала послје Политичке економије, а прије Науке о финансијама и финансијском праву. Она треба да обухвати општа питања Економске политике (развојна политика, политика формирања и расподјеле националног дохотка, политика тржишта и цијена, политика потрошње), као и основна питања главних привредних дијалности, водећи рачуна о специфичностима појединих република и покрајина.

3. Финансије и финансијско право као и статистичке методе треба такође да задрже своје мјесто у наставним плановима правних факултета.

4. Ради сталног праћења горе поменутих проблема предлаже се перманентни рад у оквиру интеркатедарских састанака, као и већ постојећих радних група и комисија.